

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

професор Хмарський В.М.

2020 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ЕКФРАЗА

В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ СПРИЙНЯТТІ

Рівень вищої освіти Третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 035 Філологія

Розробник: Силантьєва Валентина Іванівна – доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри зарубіжної літератури

Протокол № 1 від 28 серпня серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Силантьєва В.І.

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією
(НМК) факультету романо-германської філології

Протокол № 1 від "31" серпня 2020 р.

Голова НМК

Телецька Т.В.

1. Вступ

Навчальна програма дисципліни "**Екфраза в сучасному літературознавчому сприйнятті**" складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії спеціальності 035 Філологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теорія і методика аналізу художніх творів, що демонструють екфрасисну поетику.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. Викладається на другому році навчання (2-й семестр)

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Екфраза як засіб інтертекстуального мислення в сучасній літературі.
2. Варіанти прояву екфрази в художньому творі.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – ознайомити аспірантів з екфразою як актуальним художнім явищем, присутнім в сучасній літературі. Сформувати *теоретичні знання* у галузі новітніх методів аналізу інтертекстів, якими виступають модерні й постмодерні твори, ускладнені екфрастичним компонентом.

Завдання: викладення існуючих теоретичних підходів до вивчення екфрази (екфрасису); з'ясування специфічних ознак і ролей екфрази в художньому творі; вироблення у слухачів загальнотеоретичних та практичних навичок аналізу творів, ускладнених екфрасисом.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей.

ЗК-2. Здатність до пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-3. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження із застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК-1. Здобуття глибинних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

СК-2. Здатність збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх.

СК-3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.

СК-4. Здатність розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних та експериментальних методів.

СК-5. Здатність до реалізації завдань міждисциплінарних філологічних досліджень.

СК-6. Здатність планувати й організовувати професійну та науково-інноваційну діяльність у галузі філології, зокрема в ситуаціях, що потребують нових стратегічних підходів.

Програмні результати навчання:

ПРН-1. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН-2. Знати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження.

ПРН-3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.

ПРН-4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен *знати:*

- Теоретичні постулати, пов'язані з поняттям екфрази.
- Історію виникнення та існування екфрасисної поезики протягом століть.
- Основоположні показники екфрази і принципи її існування у новітньому тексті.
- Зв'язок екфрасису з провідними напрямками і течіями в художньо-естетичному процесі (екфраза в античній та середньовічній літературі; екфраза в романтизмі та реалізмі; екфраза в модерних течіях 20 – 21 ст.).

вміти:

- Вилучати, систематизувати, називати ознаки екфразисного мислення в літературних творах різних художньо-естетичних епох.
- Використовувати методики аналізу екфрази у контексті твору.
- Знаходити і називати принципи індивідуально-авторського використання екфрази.
- Використовувати отримані теоретико-методичні знання в подальшій професійній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Екфраза як засіб інтертекстуального мислення в сучасній літературі.

Тема 1. Поняття про екфразу (екфразис) як напрям художнього мислення і як художній прийом, орієнтований на міжвидовий синтез. Екфраза як показник дифузних явищ у мистецтві. Сучасне сприйняття екфрази - відтворення одного виду мистецтва засобами іншого. Виникнення і розвиток мистецтва екфрази. Історія вивчення екфрази в європейській та вітчизняній науці.

Тема 2. Принципова діалогічність екфрасиу, його орієнтованість на міжвидові сполучання. Різновиди екфрази: ілюстрація до епзоду; концептуальне прочитання художнього тексту засобами іншого виду мистецтва (кіно, театральна постановка, живописне та музичне відтворення теми). Екфразис як метафора.

Тема 3. Основні прийоми екфрази: візуальне відтворення образу в літературному тексті; вербальне відображення картини; речитатив як форма супроводу музичного твору; комплексна (філософсько-естетична) модель відтворення загального змісту великого твору

Тема 4. Екфраза в мистецтві художньо-естетичних епох. Екфразис, реалізований в: а) мистецтві Давньої Греції, мистецтві епохи Відродження і Класицизму; екфраза в романтизмі і реалізмі. Екфраза в мистецтві ХХ-ХХІ ст. (модерн, авангард, постмодерн).

Змістовий модуль 2. Варіанти прояву екфрази в художньому творі.

Тема 5. Знакова природа екфрази, способи її виявлення. Виокремлене місце твору (його фрагмент), де виявлено «прагнення знака до подолання свого статусу знака». Іконічні витoki такого знака. Сакральність такого екфрасиса.

Тема 6. Філософська природа екфрасиса: невичлененість живописного образу із загального контексту буття. Прояви одвічного мислення людини в екфрасисеному контексті.

Тема 7. Змістовотворна функція екфрази. Жанр діалогічної сценки, призначеної для поглиблення уяви читача про текст авторського витвору. Вплив екфрази на розвиток «подвійної дії твору».

Тема 8. Екфраза як метафора ідейного змісту нового твору. Способи утворення інтертексту за допомогою екфрази. Розширення і переосмислення міметичної природи тексту за допомогою екфрази.

Основні висновки лекційного матеріалу.

Рекомендована література

Основна

1. Геллер Л. Воскрешение понятия, или Слово об экфрасисе / Геллер Л.// Экфрасис в русской литературе : Труды Лозаннского симпозиума / под ред.

Л. Геллера. — М. : МИК, 2002. — С. 5—22.

2. Герасимова И.А. Визуализация, творчество и культурные практики // Визуальный образ (Междисциплинарные исследования) / Рос. акад. наук, Ин-т философии; отв. ред. И.А. Герасимова. — М., 2008. — С. 10–26.

3. Каган М. С. Морфология искусства: Историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств : монография, части I, II, III / М. С. Каган. — Л. : Искусство, 1972.

4. Тысячеглазый Аргус. Искусство и культура. Искусство и религия. Искусство и гуманизм. — М. : Искусство, 1990.

5. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики : монография / Юрий Лотман. —Таллин : Ээсти Раамат, 1973.

6. Уртиминцева М. Г. Экфрасис: научная проблема и методика ее исследования // Вестник Нижегородского госуниверситета им. Н. И. Лобачевского. — 2010. — № 4 (2). — С. 975— 977.

7. Флакер А. Живописная литература и литературная живопись. — М. : Три квадрата, 2008.

8. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. — М. : Прогресс, 1977.

Додаткова

1. Альфонсов В. Н. Слова и краски : очерки из истории творческих связей поэтов и художников / В. Н. Альфонсов. 2-е изд.. — СПб. : Сага : Азбука-классика : Наука, 2006.

2. Брагинская Н. В. «Картины» Филострата Старшего: генезис и структура диалога перед изображением / Н. В. Брагинская // Одиссей. Человек в истории. — Т. 6. — М. : Наука, 1994. — С. 274 — 313.

3. Галанов В. Е. Живопись словом. Портрет. Пейзаж. Вещь / В. Е. Галанов. — М. : Сов. писатель, 1974.

4. Дорогань И. В. О живописном слагаемом в интермедальности: контекст научной классики // Література в контексті культури : Зб. наук. праць. Вип. 26 (2). / ред. кол.: В. А. Гусев (відп. ред.) та ін. — К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. — С. 75 – 88.

5. Дорогань И. Экфрасис как метатекст в прозе И. А. Бунина 1920-х годов (к 80-летию присуждения Нобелевской премии) Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія Філологія 2013 №1080 (69) . — С. 17 – 23.

6. Іванишин П. В. Теорія інтертекстуальності: спроба розрізнення // Парадигма сучасного літературознавства: світовий контекст. — Вип. 16. — К., 2013. — С. 53 — 72.

7. Литература и живопись [ред. А. Н. Иезуитов].—Л. : Наука, 1982.

8. «Невыразимо выразимое»: экфрасис и проблемы репрезентации визуального в художественном тексте: Сборник статей / Составление и научная редакция Д.В. Токарева. — М. : Новое лит. обозрение, 2013.

9. Сиваченко Галина. Взаємодія мистецтв у творчості Володимира Винниченка-експресіоніста // Літературна компаративістика. — Вип. III. — Ч. II. — К. : ВД «Стилос», 2008.— С. 251— 266.

10. Силантьева В.И. Литература и живопись в контексте компаративистики : Писатели и художники периодов эстетической переориентации /В. Силантьева. – Одесса : Астропринт, 2015.

11. Экфрасис в русской литературе: труды Лозаннского симпозиума / под ред. Л. Геллера. М.: МИК, 2002.

12. Яценко Е. В. «Любите живопись, поэты...» Экфрасис как художественно- мировоззренческая модель // Вопросы философии. — 2011. — № 11. — С. 47 — 57.

Електронні інформаційні ресурси

<https://cyberleninka.ru/article/n/ekfrasis-nauchnaya-problema-i-metodika-ee-issledovaniya>

<https://www.dissercat.com/content/ekfrasis-v-angloyazychnoi-poezii>
[//www.dissercat.com/content/ekfrasis-kak-matrichnaya-reprezentatsiya-obraznykh-znakov](https://www.dissercat.com/content/ekfrasis-kak-matrichnaya-reprezentatsiya-obraznykh-znakov)

http://ivanovo.ac.ru/upload/medialibrary/108/Mescheryakova_A_V_Avtoreferat.pdf

<http://imli.ru/index.php/dissertatsionnyj-sovet-d-002-209-01-obshchee/dissertatsionnyj-sovet-d-002-209-01/2634-sposoby-reprezentatsii-v-poezii-iva-bonfua-ot-teatralizatsii-k-ekfrasisu>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік

5. Методи діагностики успішності навчання

Оцінювання співбесід за конкретною темою, усних відповідей, письмових завдань, що виносяться на самостійне опрацювання, усної (чи письмової) відповіді під час складання заліку.